

„NOVÉ“ PRVOTISKY VE VĚDECKÉ KNIHOVNĚ V OLOMOUCI

Rostislav Krušínský

Po skončení retrokonverze lístkového katalogu starých tisků se začala skupina historiků pracujících ve VKOL podrobněji zabývat rozsáhlým historickým fondem. Na letošní konferenci Vám chceme s kolegy přednést některé výsledky naší práce. Kolega Jiří Glonek v odpoledním programu zmíní objev vzácného atlasu, v zítřejším programu nás kolega Lubomír Novotný seznámí s osobností Mořice Remeše, jehož pozůstalost VKOL vlastní. Já vás nyní seznámím s objevy „nových“ prvotisků v našem fondu.

VKOL má ve svém fondu uloženo 1869 prvotisků. Sbírce prvotisků byl věnován soupis Antona Schuberta,¹ který ovšem vyšel již v roce 1901. V roce 1956 pak vydal nový soupis Jiří Louda².

Od vydání soupisu dr. Loudy má knihovna ve svém fondu více než 70 nových prvotisků. Většinu z nich tvoří nově získaná díla, jsou mezi nimi ovšem i tisky, které knihovna vlastnila již na počátku minulého století. Tato díla nebyla při sestavování prvního soupisu považována za prvotisky a unikla pozornosti i před padesáti lety. Za posledních 50 let pokračovaly práce na mezinárodních bibliografiích prvotisků,³ které pomohou v mnohých případech přesně identifikovat některá dosud nejasná díla. Tak tomu bylo i u většiny z osmi prvotisků, které zmíním.

V minulém roce nás badatel studující bible z fondu VKOL pro svoji disertaci upozornil na mýlku v rukopisném doplnění chybějících stran Bible benátské z roku 1506. Kniha postrádající desítky stran na začátku i konci byla umně doplněna rukopisně, ovšem dřevořezy v textu vypadaly podezřele neuměle – zdály se starší. Po srovnání několika biblí vyšlo najevo, že se jedná o Bibli Kutnohorskou z roku 1489, tzv. vydání se znakem. Knihovní fond se tímto objevem rozrostl nejen v rámci počtu prvotisků, ale také pokud jde o jednotlivá vydání – jinými slovy Bibli Kutnohorskou – vydání se znakem jsme doposud ve fondu postrádali.⁴

¹ Schubert, Anton: Wiegendrucke der k.k. Studienbibliothek zu Olmütz vor 1501. Olmütz, 1901.

² Louda, Jiří: Soupis prvotisků Universitní knihovny v Olomouci a její pobočky v Kroměříži. Praha, 1956.

³ Za všechny: Gesamtkatalog der Wiegendrucke nejnověji dostupný na <http://www.gesamtkatalog-derwiegendrucke.de/> a Incunabula short-title catalogue dostupný na <http://www.bl.uk/catalogues/istc/index.html>.

⁴ Sign. II 32.071/B, GW 4324, Hain 3162, ISTC ib00621000, Schubert 300, Urbánková č. 35, Knihopis č. 1097.

Při retrokonverzi lístkového katalogu jsme se často setkali s nakladatelským údajem S.a., tedy *Sine Anno* – bez roku (vydání). Při postupné korekci tohoto údaje, který je podle pravidel AACR nepřípustný, jsme kromě mnoha nedatovaných tisků 17. a 18. století narazili také na několik starších. V šesti z nich byly odhaleny inkunabule, ukryté v konvolutech tisků 16. století.

V konvolutu pěti děl se přesně uprostřed mezi dvěma tisky 16. století ukrývaly tři prvotisky: Kosmografie Koperníkova učitele Vavřince Korvína (*Laurentius Corvinus*) vydaná s názvem *Cosmographia dans manuductionem* v Basileji někdy po roce 1496⁵. Oslavná řeč na vévodu bavorského – *Panegyris ad duces Bavariae* od Konráda Celtese vydaná v Augsburgu v roce 1492⁶ a pedagogické ideály Jakoba Wimpfelinga vydané v roce 1498 ve Strassburgu pod názvem *Isidoneus germanicus*.⁷

V dalším konvolutu mladších tisků se ukrýval prvotisk *Martyrologium seu Viola sanctorum* vydaný ve Štrasburgu 8. 2. 1499.⁸ Podobně ukrytý byl i prvotisk *Titulus in libellum sancti Methodii martyris* z roku 1499, který je svázan do konvolutu dokonce s tisky počátku 17. století.⁹ Samostatně svázaný právní tisk *Viatorium utriusque iuris* Jeana Barberia byl podle textového rozboru vytištěn ve Štrasburgu v roce 1493.¹⁰

Závěrem nemohu nezmínit poměrně kuriózní odhalení tisku z roku 1497, který zdobí exlibris olomouckého probošta Františka Řehoře Gianniniho. Při letním stěhování trezoru jsme za řadou prvotisků objevili zapadlou drobnou knihu. *Signatura 25.093* nebyla uvedena ani v jednom speciálním soupise prvotisků, nicméně se objevila jako prvotisk ve všeobecných knihovních soupisech signatur psaných od roku 1906 a při hledání jejího původu byl při průzkumu přírůstkového katalogu psaného od roku 1813 tento tisk nalezen mezi dary příslušníka uherské šlechty hraběte Szaray z roku 1818. Nabízela se hypotéza, že prvotisk „zapadl“ někdy během stěhování do současně hlavní budovy v roce 1937 a bezmála 70 let ležel nikým nepovšimnut a nezaznamenan v knižním trezoru rukopisů a prvotisků. Ovšem v občasníku SVKOL čtenářům z března 1963 se píše o přírůstcích prvotisků, které již ve fondu byly a unikly při zpracování soupisu, a tento titul

⁵ Sign. 24.491, ISTC ic00941000, HC 5778.

⁶ Sign. 24.492, ISTC ic00372000, HCR 4841.

⁷ Sign. 24.493, ISTC iw00037000, H 16179.

⁸ Sign. 17.218, ISTC im00339000, HC 10873.

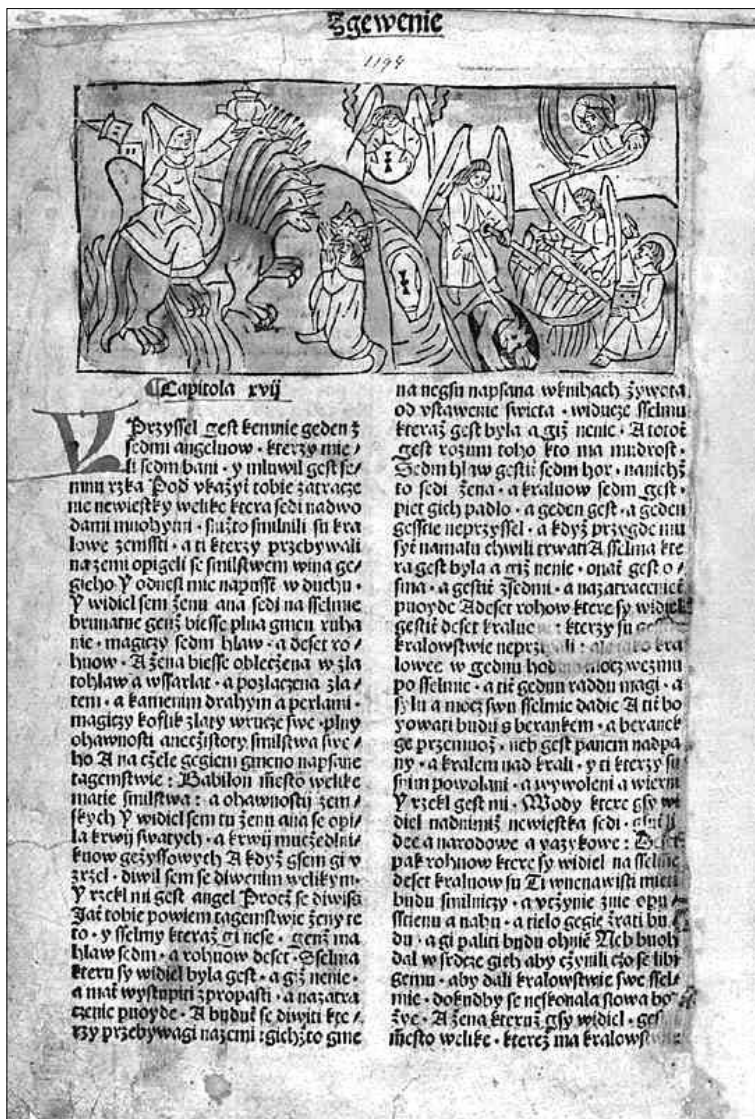
⁹ Sign. 43.080, ISTC im00523000, HC 11119.

¹⁰ Sign. 8.865, ISTC ib00334000, HC 2793, GW 3858.

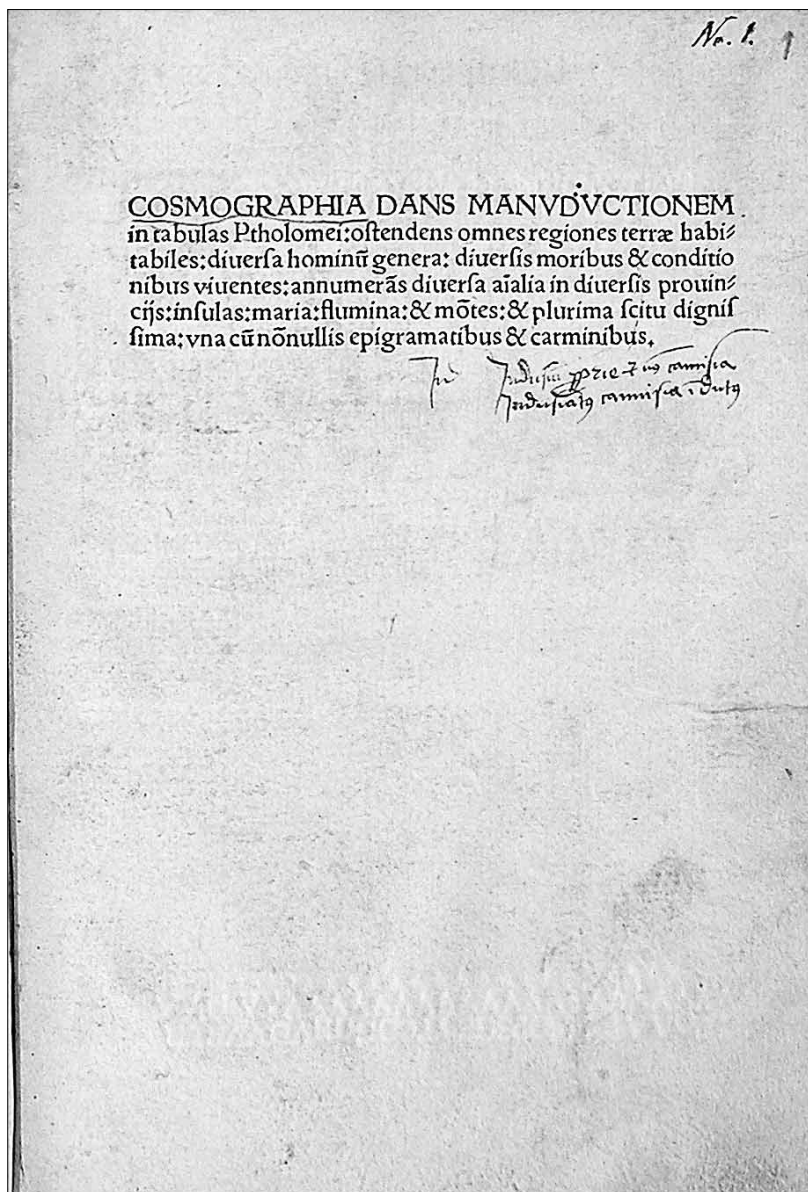
je mezi nimi. Píše se tam, že jde o „*pěkné basilejské vydání Brantova díla Navis stultifera z roku 1497 (sign. 25.093)*“. Prvotisk tedy hned několikrát unikl pozornosti knihovníků při zpracování či kontrole fondu. Je pěknou hříčkou osudu, že si z nás takto dělá blázny právě tento první bestseller: *Lod' bláznů*.¹¹

¹¹ Sign. 25.093, ISTC ib01090000, HC 3750, GW 5061.

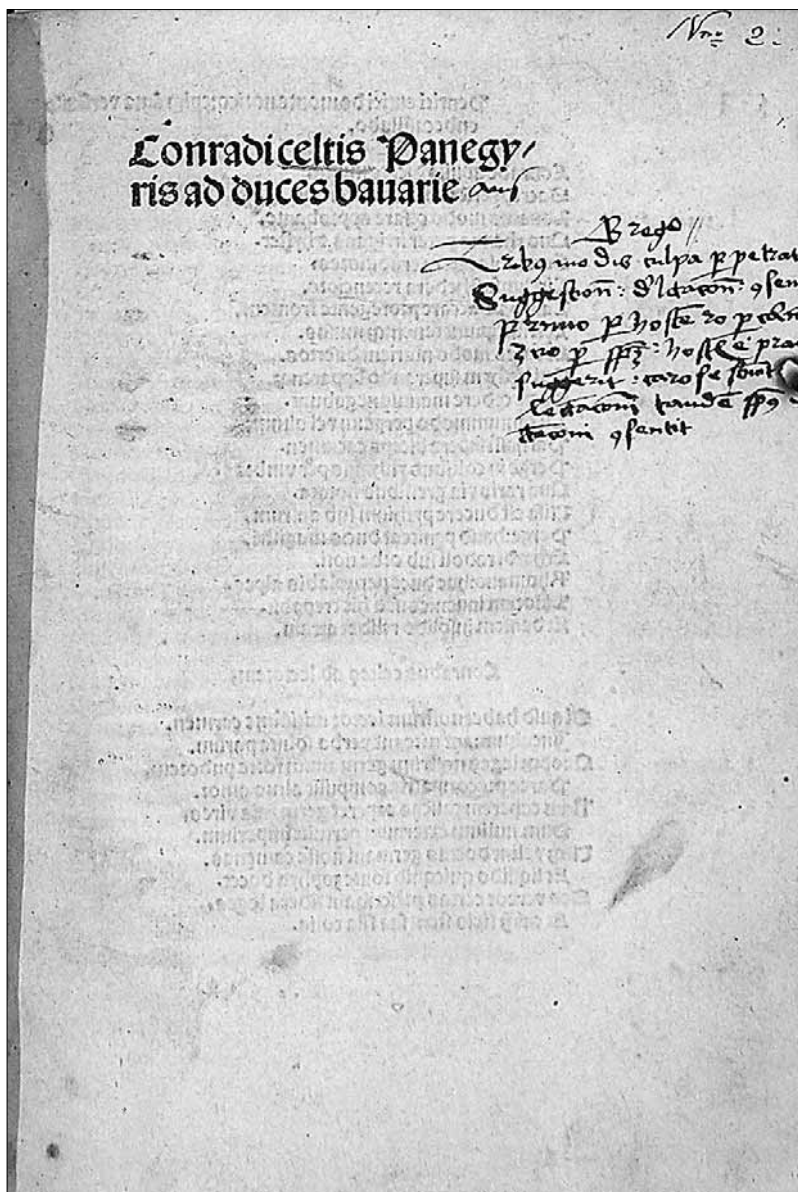
Obrazová příloha

Obr. 1: Bible kutnohorská (ilustrační foto, převzato z www.clavmon.cz)

Obr. 2: Cosmographia dans manuctionem

Obr. 3: Panegyris ad duces Bavariae

Amor omni / D est / 7 / v / u / 1. 3.
Omni / 7 / in / pastus / ut / omni / d / ca / os
per / pan /o / rest / lig / us / re / stem / bus / qu / os
der / he / lig /e / d / o /o / p / un / d / e / g / u / d / ab / et
Mellua / va / d / app / ste / Na / t / u / r / a / t / e / r / t / o / h / o / r / o / m / m / i / s / t / u /
 Tempore namq[ue] istovito datur esse pudius
 Est felus esse pui sacali haer gloria noster
Isidoneus Germanicus Eld
R. D. D. Georgium de Gem
 mingen. Spirensen prepotium Iacobi V. Slettatini
 Epistola. eiusdem. Ad filios Philippl. Com. the. Pala.
 In Fredericu victoriosissimu Bauarie Duce ozo funebri
 Ac ipsius Epigrammata ia eundem.

24493

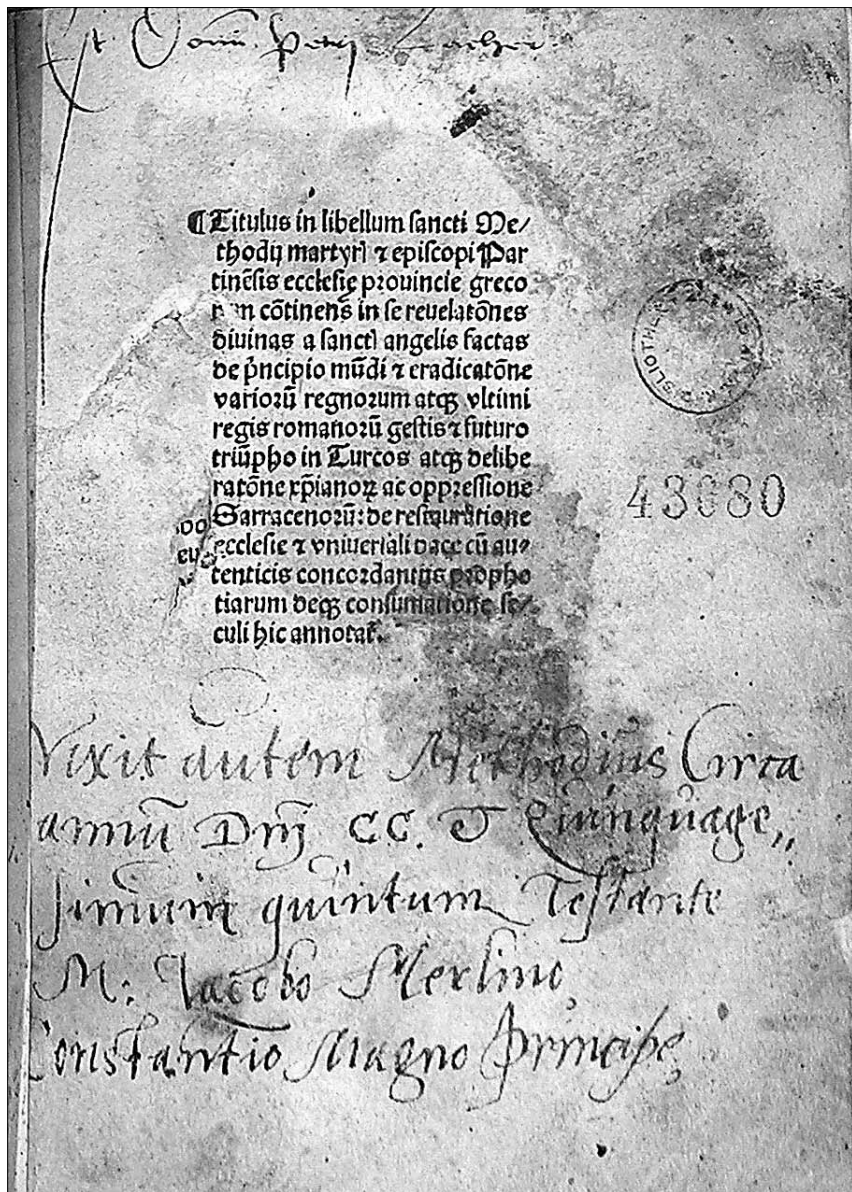
Comimus sancto
 licet sp[irit]us s[an]c[t]o et s[an]c[t]is vestibus. Ubera
 quib[us] te nutruerat mater ostendat. l[icet] i[n] limine
 pater iocretat p[er] gremio matris. p[er] alatu p[ro]p[ter]
 p[er] ego sim[il]i[ter] oculis et adu[er]s[us] r[ati]o[n]e[re] euola
Diuis bernhardus
 fuge de medio babilonis. fuge. et saluate
 animas vestras. Cortolase ad vrbes refusa
 p[er] ubi possis de p[er]teris agere penitencia
 imp[er]asenti agere. obtineat gratia et futura homo vivit p[er]
 gloria fidunaliter p[re]stolaz. ho vos detard[us] cadit 2ozig. 2
 g[ra]t[ia] p[ro]p[ter] q[ui]a ubi illa sup[er]abundauert sup[er]
 abundare grata. r[ati]o[n]e[re] Non penitente
 austeritas ipsa. de terrat. Neq[ue] e[st] deligne
 sunt passio[n]e ad. p[re]p[er]ita culpa que remittit
 non ad p[ro]p[ter] g[ra]t[ia] tionis p[ro]p[ter] que i[n]mittit. Non p[er]p[er]it
 ad futu[ra] gloria que p[ro]mittit nobis. Non p[er]p[er]it
 Her mellifluo datur

Obr. 4: Isidoneus germanicus

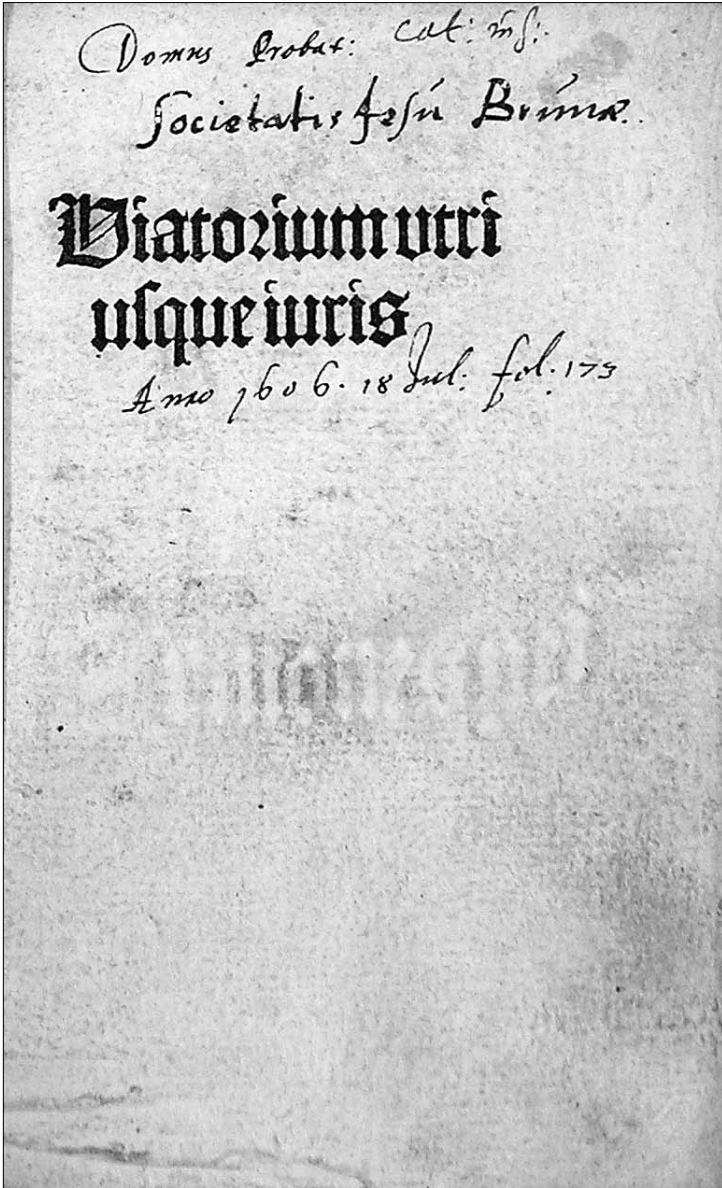
Folium CXXIII

vocatus ad cenam os piscis versus est in gutture suo. et sic
 in mensa obiit. Et sanctus silvester statim de carcere liber
 ratus est. Sic baptizavit Constantinum imperatorem filium
 helene regine. qui primo fuit persecutor ecclesie: et incidit in les
 pram. Sed postquam baptizatus fuit: statim mundatus est a les
 pra: et fidem recepit. Sic duodecim doctissimos indeorum ma
 gistros verbis et miraculis superavit: et ad fidem christi con
 uertit unacum helena regina et omni populo. Sic sancta hel
 ena mater constantini imperatoris post baptismum misit hie
 rosolimam ad inquirendum sanctam crucem. Sic diaconem
 in quadam fouea latitantem: qui quoridie. ccc. homines suo
 flatu interfecit. occidit. et plurimos ex fetore draconis pene
 mortuos in columas et sanos reddidit. Sicque populus ro
 manus per beatum silvestrum a duplici morte liberatus est. scilicet
 a cultura ydolorum: et veneno draconis. Sic silvester sedit an
 nos. xviii. Tandem cum morti appropinquaret. clerici de tri
 bus amonuit. Primo ut inter se charitatem haberent. Se
 cundo ut ecclesias suas diligentius gubernarent. Tertio
 ut gregem a luporum moribus custodirent. Post hec feliciter
 in domino obdormiuit circa annum domini. ccc. xxx. et sepultus
 est in cimiterio prastille etc. *✠ . r .*

Viola sanctorum finit feliciter. Anno domini.
 D. cccc. xcix. die. viij. mensis Februarij.

Obr. 6: Titulus in libellum sancti Methodii martyris

Obr. 7: Vitorium utriusque iuris

Obr. 8: Stultifera Navis – titulní list

xij

De bonis consilijs.

Ciuis quicūq; gerit consulta senatus.

Nec sua decernit. verū aliena probat.

Prosequiturq; graui simplex errore potētes.

Ille agit. inq; scrobem tradit vbiq; suem.

Puer. s

De bonis
consilijs

Complures pperant ciuilē intrare senatum.

Ut populi ignaui vanos sectentur honores.

Jura tamen tales ciuiliq; recta latentq;

Consilia. in tenebris 3 ceco tramite pergunt.

b. iiii.

Eccia. i

Obr. 9: Stultifera Navis